

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของ
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
**Guideline for Learning Management in Social Studies Enhance of
Social Skills of Senior High School Students**

ปวินญาพัฒน์ วรพันธ์,¹

ชัยรัตน์ โตศิลา² และ อัญชลี สุขในสิทธิ์³

มหาวิทยาลัยศิลปากร^{1,2}, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ³

Pawinyaphat Woraphan ¹

Chairat Tosila ² and Anchalee Suknaisith ³

Silpakorn University^{1,2}, Srinakharinwirot University³

Corresponding Author, E-mail: pawinyaphat@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสาน โดยเก็บข้อมูล 2 ระยะ คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คนโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและแบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า นักเรียนมีทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากเช่นกัน และ 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรส่งเสริมให้มีการอภิปราย การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้กรณีศึกษา การทำกิจกรรมด้วยเกม วิธีสอนแบบแก้ปัญหา และการจัดกิจกรรมแบบภาคสนาม 2) การจัดสภาพแวดล้อม จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม เน้นการฝึกปฏิบัติ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูให้อิสระทางความคิดทางวิชาการแก่นักเรียน 3) สื่อการเรียนรู้ต้องเป็นรูปธรรมที่นักเรียนเห็นได้ง่าย จับต้องได้ สอดคล้องกับสถานการณ์บริบทความแวดล้อมทางสังคมหรือเนื้อหาที่เรียน ควรเลือกสื่อที่เหมาะสมและแตกต่างโดยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของผู้เรียน และ 4) การวัดและประเมินผลควรเน้นที่พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนเป็นหลัก โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง

^{*} วันที่รับบทความ: 26 ตุลาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ 9 พฤศจิกายน 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 10 พฤศจิกายน 2564

Received: October 26, 2021; Revised: November 9, 2021; Accepted: November 10, 2021

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา; ทักษะทางสังคม; นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstracts

The research objectives were study factor of social skills of senior high school student and study guideline for learning management in Social Studies enhance of Social Skills. The research was divided into two phases. Namely Phase 1: quantitative research by survey research. The samples for this research were 800 senior high school student by used Multi- Stage Random Sampling. Phase 2: qualitative research by using the result of quantitative research to interview by 6 expert by used Purposive Random Sampling. The instruments used in this study were a survey of social skills of senior high school student and an interview to studied guideline for learning management in Social Studies enhance of Social Skills of senior high school student. The result of this study revealed that 1) The overview social skills of senior high school student is good level and when considering the components of social skills of senior high school student is good level by the most important factor is factor 5: Determined attempt to deal with a problem and the last factor is factor 1: Conflict management. 2) Guideline for learning management in Social Studies were 1. Learning activities were using cooperative learning such as Group Process, Case study, Simulation Situation, Games, Problem-based Learning and Field trip Study 2. The classroom is suitable for Group Process learning, focus on student practices and Child-centered learning 3. The Learning Media is suitable for use and can be tangible. Teacher must use the appropriate to take into the differences of the learner. 4. The evaluation and measurement for enhance of Social Skills must focus on behaviors of students including expression, by using Authentic Assessment.

Keywords: Guideline for Learning Management in Social Studies; Social Skills; Senior High School Students

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญแห่งการพัฒนาประเทศในทุกด้าน องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะจำเป็นในการดำเนินชีวิต เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา การมีความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น การจัดการกับอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด ว่าเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์สำหรับการปรับตัวในสังคมที่ซับซ้อน วุ่นวายการป้องกันปัญหาสุขภาพ ปัญหาสังคม ปัญหาความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ (WHO, 1999:21) ประเทศที่มีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ความรู้ ความสามารถย่อมส่งผลให้ประเทศนั้นได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี มีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข ทุกประเทศในโลกจึงพยายามพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีการศึกษาที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมและการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถ

นำเอาความรู้ ความเข้าใจไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา คือ การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ไขปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทักษะทางสังคมของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff นักการศึกษาชาวอเมริกา ซึ่งนิยามและองค์ประกอบของทักษะทางสังคม (Social Skills) ว่า เป็นทักษะที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรแสดงออกต่อกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานของการสร้างการติดต่อระหว่างบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม อันนำไปสู่การสร้างความตระหนักถึงความรักและคุณค่าระหว่างกันของมนุษย์ และความสงบสุขของสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสาร ความอยากรู้ อยากเห็น การรับมือกับปัญหา การบังคับตน และความมั่นใจในตนเอง (Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff, 2004 : 20) ซึ่งการพัฒนาทักษะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในมิติการเรียนรู้สังคมศึกษา มี 4 มิติที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน คือ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม ทั้งนี้ 3 มิติ จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นองค์รวมนำไปสู่การกระทำในสภาพจริง คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อสังคม หรือการเป็นพลเมืองของสังคม ซึ่งเป็นมิติที่ 4 จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งตัวบุคคล (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555 : ค)

ดังนั้นจากที่มาและความสำคัญของการวิจัยข้างต้นและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ทักษะทางสังคมเป็นสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนที่จะต้องพัฒนาให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้เป็นผู้ที่รู้จักทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักการจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ตลอดจนรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 6-8) และจากการศึกษาของกุลยา ก่อสุวรรณ (2553 : 23) พบว่า ผู้ที่มีทักษะทางสังคมย่อมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ครูและผู้อื่น มีส่วนให้บุคคลประสบความสำเร็จได้ และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดทักษะความรู้ อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอภิปรายความคิดเห็นซึ่งกันและกันอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาแนวคิดทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมาสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสมรรถนะและคุณลักษณะของผู้เรียนในโลกปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเก็บข้อมูล 2 ระยะ คือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้น ม.4- 6) โรงเรียนในสังกัดโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) สำหรับการศึกษาทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสาร ความอยากรู้อยากเห็น การรับมือกับปัญหา การบังคับตน และความมั่นใจในตนเอง ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อได้แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ประชากร และผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถแบ่งได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างและประชากร คือ

1.1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำนวน 53,268 คน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 55,210 คน รวม 108,478 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) โดยผู้วิจัยรวบรวมรายชื่อโรงเรียนในสังกัด กศจ.กรุงเทพฯ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วจัดทำกรอบการสุ่ม (Sampling Frame) จากนั้นสุ่มตัวอย่างโรงเรียนตามกลุ่มโรงเรียนแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการแบ่งจำนวนนักเรียนเป็นระดับชั้น (Stata) แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จำนวน 6 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) เป็นครูหรืออาจารย์หรือศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการทางด้านสังคมศึกษา 2) มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) หากเป็นครูต้องมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าครูชำนาญการ หรือ

เป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาเอกขึ้นไป หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าหรือเทียบเท่าระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale) โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามกรอบทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องที่ปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีค่าความเชื่อมั่นโดยภาพรวม 0.96

ส่วนที่ 2 สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์จากผลของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ของผลการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (อ้างอิงในปริญญานิพนธ์ วรพันธ์ และคณะ, 2561 : 94 - 99) มาเป็นกรอบแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

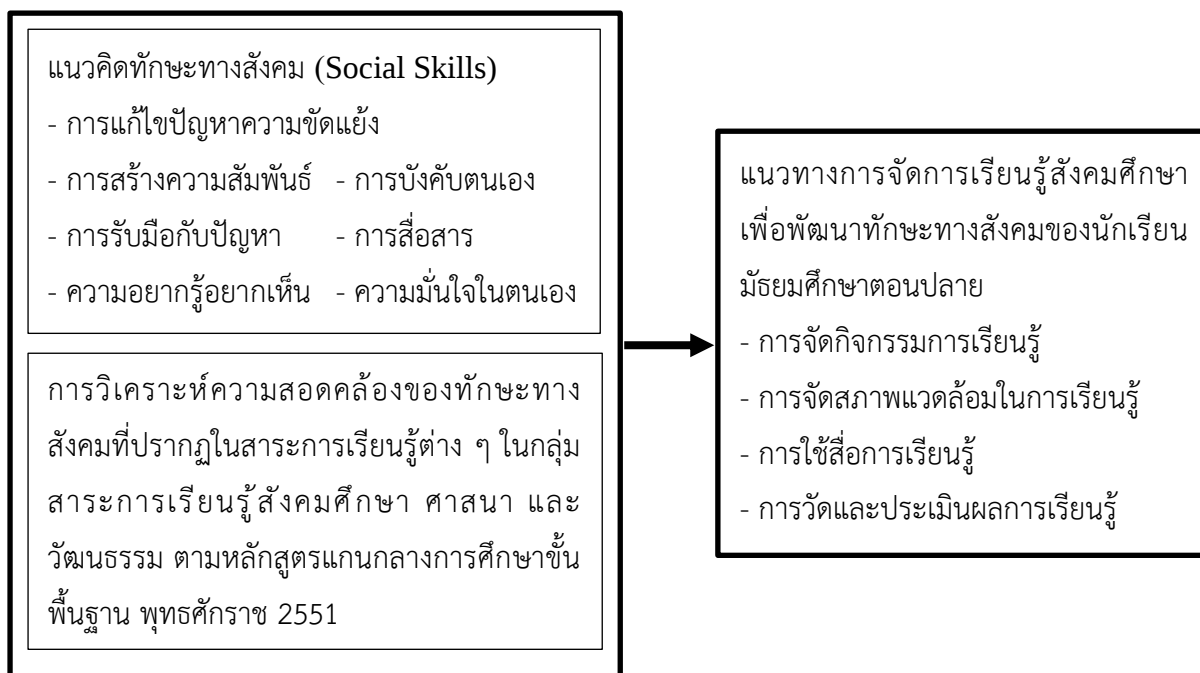
ผู้วิจัยนำแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่คัดเลือกแล้วไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำแบบสำรวจทักษะทางสังคมที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำผลที่ได้ ไปสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาทำการอธิบายต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation) ค่าความเบ้ (SKewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำไปสู่การพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยรายละเอียดดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ โรงเรียน สังกัดโรงเรียน และระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.3 และ 48.8 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจากโรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ (ร้อยละ 25.3) รองลงมาคือ โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี (ร้อยละ 22.1) โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย (ร้อยละ 17.5) โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง (ร้อยละ 15.3) โรงเรียนกุนนทีรุทธาราณวิทยาาคม (ร้อยละ 7.9) โรงเรียนไทรมิตรวิทยาลัย (ร้อยละ 7.3) โรงเรียนวัดบวรนิเวศ (ร้อยละ 2.5) และโรงเรียนพุทธจักรวิทยาลัย (ร้อยละ 2.3) ตามลำดับ สำหรับสังกัดโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 คิดเป็นร้อยละ 52.8 และในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 คิดเป็นร้อยละ 47.3 และระดับชั้นของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 44.1) รองลงมาคือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ร้อยละ 32.6) และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 23.3) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

การวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 7 องค์ประกอบคือ การแก้ไขปัญหาคัดแย้ง (Conflict Resolution) การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) การรับมือกับปัญหา (Coping) การบังคับตน (Control) และ ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) นำเสนอด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	M	S.D.	แปล	อันดับ
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาคัดแย้ง (Conflict Resolution)	3.07	.43	มาก	7
องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building)	3.17	.42	มาก	2
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication)	3.16	.49	มาก	3
องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)	3.09	.49	มาก	6
องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping)	3.19	.51	มาก	1
องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control)	3.12	.47	มาก	4
องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence)	3.11	.53	มาก	5
ผลรวมองค์ประกอบทักษะทางสังคม	3.13	0.48	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมอยู่ในเกณฑ์มาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีองค์ประกอบของทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีการรับมือกับปัญหา (Coping) มากเป็นลำดับที่ 1 และการสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) การบังคับตน (Control) ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) และการแก้ไขปัญหาคัดแย้ง (Conflict Resolution) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษานวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในการนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนวทาง ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ครูควรส่งเสริมให้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็น โดยใช้การอภิปรายด้วยการตั้งคำถามของครู หรือการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) ส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย สร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง

2) ครูควรส่งเสริมการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered Instruction) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติตามความถนัด เกิดปฏิสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการทำงานและแบ่งงานกันทำ เพื่อส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยและการดำเนินชีวิตในสังคม

3) ครูควรเน้นการใช้ กรณีศึกษา (Case Study) เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาของนักเรียน หรือการใช้สถานการณ์จำลองหรือการใช้บทบาทสมมติเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เน้นการเข้าใจถึงสภาพของปัญหานั้น ๆ หรือครูอาจใช้สถานการณ์ที่เป็นความขัดแย้งในการจัดกรณีศึกษา

4) ครูควรออกแบบวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนที่เน้นการทำกิจกรรมด้วยเกม (Games) ฝึกทักษะการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมนักเรียนเกิดทักษะย่อยต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้แสดงตัวของตัวเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกม จะทำให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบด้านการบังคับตน

5) ครูควรใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยใช้สถานการณ์ที่เป็นความขัดแย้งกัน ใช้สถานการณ์จริงเพื่อสร้างความเป็นรูปธรรมและใกล้ตัวนักเรียนจากนั้นหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงนำไปสู่การนำเสนอวิธีทางการแก้ปัญหา และเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหา

6) ครูควรใช้การจัดการเรียนรู้แบบภาคสนาม หรือการจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เห็นภาพจริง พื้นที่จริง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง และยังทำให้นักเรียนความตระหนักถึงสภาพบริบททางสังคม วัฒนธรรม สร้างการเรียนรู้ร่วมกับผู้คนในพื้นที่

2. การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีแนวทางดังนี้

1) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม เน้นการฝึกปฏิบัติ ห้องเรียนต้องปรับเปลี่ยนได้ เช่น การจัดโต๊ะแบบคู่ เน้นการทำงานแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การจัดโต๊ะแบบกลุ่มเน้นการทำงานแบบกระบวนการกลุ่ม ฝึกความรับผิดชอบผ่านการทำงานกลุ่ม การจัดโต๊ะครึ่งวงกลม ส่งเสริมการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนพูดคุย โดยครูควรให้นักเรียนได้เลือกกลุ่มด้วยตนเองภายใต้เงื่อนไขที่ครูวางไว้ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนรู้ และครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการ ให้เกิดความภาคภูมิใจ ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก

สะดวกการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ครูไม่ควรส่งเสริมชนชั้นเชิงอำนาจ การใช้กิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน เพื่อให้นักเรียนได้แสดงตัวตน แล้วจึงพัฒนาเพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้านการบังคับตน

2) การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจ ได้แก่ ครูต้องเปิดใจและเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูให้อิสระทางความคิดทางวิชาการแก่นักเรียน ให้นักเรียนตั้งคำถามได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันครูต้องตอบคำถามหรือร่วมแสดงความคิดเห็นกับนักเรียนโดยไม่ทำร้ายจิตใจนักเรียนหากนักเรียนตอบคำถามผิด หรือนักเรียนตอบถูกครูก็ควรแสดงความชื่นชม และครูต้องสร้างคามยุติธรรมให้เกิดขึ้น ไม่อคติ ไม่ลำเอียง ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ระวังความรู้สึกของนักเรียนและส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียน อีกทั้งทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ได้ขึ้นเพียงแคในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา แต่ครอบครัว สังคมก็ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเช่นกัน

3. การใช้สื่อการเรียนรู้สำหรับเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม โดยสื่อการเรียนรู้ต้องเป็นรูปธรรมที่นักเรียนเห็นได้ง่าย จับต้องได้ เคลื่อนย้ายง่าย สอดคล้องกับสถานการณ์บริบทความแวดล้อมทางสังคมหรือเนื้อหาที่เรียน รวมทั้งต้องมีสื่อการเรียนรู้ที่ใกล้ตัว ควรเลือกสื่อที่เหมาะสมและแตกต่างโดยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของผู้เรียน ใช้สื่อเป็นตัวกระตุ้น ต้องตอบโจทย์และใช้ได้จริง เช่น ภาพข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม วิทัศน์ที่แสดงเหตุการณ์ทางสังคม ปัญหาใกล้ตัว หรือท้องถิ่นที่ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักต่อปัญหา และส่งเสริมในการให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนปัญหา นำเสนอแนวทางการแก้ไข การใช้แผนผังกราฟิก การใช้ Application หรือเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ หรือการใช้เกมเป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ควรเน้นที่พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนเป็นหลัก ทั้งการแสดงออกทางกริยา ท่าทาง การใช้วาจา คำพูดที่แสดงออกถึงความคิด การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรเน้นการสังเกตพฤติกรรมก่อนและหลัง โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้นักเรียนประเมินซึ่งกันและกัน โดยครูทำหน้าที่ร่วมประเมินและติดตาม หรือการประเมินกิจกรรมครูควรใช้การประเมินที่มีเครื่องมือวัดที่ชัดเจน การใช้คะแนนที่สะท้อนคามยุติธรรม ดังนั้นการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมจึงเน้นการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าการประเมินเพื่อตัดสิน

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดยภาพรวม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมอยู่ในเกณฑ์มาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีองค์ประกอบของทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบเช่นกัน โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมในด้านการรับมือกับปัญหา มากเป็นลำดับที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมฤดี วีระกะลัสและธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2555 : 190) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ทำให้เยาวชนมีโอกาสในการพบปะและสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เกิดการเรียนรู้การปฏิบัติ

ตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้รับแบบอย่างวิธีการปรับตัวเข้าหาสังคม ได้รับการอบรมสั่งสอน มีแนวทางในการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รู้จักการจัดการและรับมือกับปัญหาหรือความเครียดที่เข้ามากระทบได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้เยาวชนมีทักษะทางสังคมในระดับสูงเช่นเดียวกับผลการวิจัย และอันดับสุดท้าย คือ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของทิพย์วัลล สุรินยา (2558 : 211) ที่พบว่า เด็กวัยรุ่นไทยมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประสบความสำเร็จและความรู้สึกทั่วไปอยู่ในระดับสูง แต่ในด้านพ่อแม่และบ้าน ด้านสังคมและด้านตนเองอยู่ในระดับปานกลาง การควบคุมความโกรธ พฤติกรรมการจัดการกับปัญหาทั้งโดยรวมและรายด้านทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงและพฤติกรรมก้าวร้าวโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยวรรณิ เบญจวัฒนาผล (2558 : 44) ได้อธิบายว่า นักเรียนเป็นเยาวชนและอยู่ในวัยศึกษา จึงใช้วิธีหลีกเลี่ยงปัญหามากกว่าการเผชิญหน้าเพื่อแก้ไข วิธีการจัดปัญหาความขัดแย้งอาจนำความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องตรงกัน และอาจนำไปเป็นปัญหาการทะเลาะวิวาทได้ในที่สุด

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1) ครูควรส่งเสริมให้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็น โดยใช้การอภิปรายด้วยการตั้งคำถามของครู หรือการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) ซึ่งการอภิปรายแสดงความคิดเห็นจะเป็นการสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคม สอดคล้องกับสุดาพร ปัญญาพฤกษ์และเสริมศรี ไชยศรี (2558 : 17) กล่าวว่า การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะทางสังคมสามารถทำได้หลากหลายแนวทาง ที่ ทั้งการเรียนรู้แบบร่วมมือ กระบวนการสืบเสาะ และการอภิปราย การจัดเรียนการสอนดังกล่าวนี้ได้เน้นการมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น และสอดคล้องกับวันเพ็ญ พินทอง (2557 : 32) ที่พบว่าการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนโดยกลวิธีทางสังคม 3 กลวิธี คือ การตั้งคำถาม การร่วมมือกับผู้อื่น และการให้ความสำคัญกับผู้อื่นมาพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า คะแนนทักษะทางสังคมของผู้เรียนมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อครูตั้งคำถามที่เป็นปัญหาความขัดแย้งหรือการใช้การแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเรียนแสดงความเป็นตัวตนออกมาทั้งความคิด คำพูด ท่าทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการบังคับตนและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทักษะทางสังคม

2) ครูควรส่งเสริมการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered Instruction) เพื่อให้นักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เกิดการสร้างเชื่อมั่นต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการทำงานร่วมกัน การแบ่งงานกันทำ เพื่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยและการดำเนินชีวิตในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของผการัตน์ ไยทอง (2559 : 70) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ จะทำให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมในการทำงานกลุ่มย่อย เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนมีทักษะทางสังคม ทั้งการรู้จักฟังพาดำคัยซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกการตัดสินใจ มีความจริงใจ มีความเป็นประชาธิปไตย และมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ซึ่งการ

เรียนรู้แบบร่วมมือจะทำให้เกิดทักษะทางสังคม สอดคล้องกับเรณู เบ้าวรรณ (2558 : 158) ที่พบว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีการร่วมมือและช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันช่วยกันคิด ช่วยกันศึกษา ช่วยกันค้นคว้าสิ่งที่กลุ่มต้องการและนักเรียนทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันจะทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงมีผลทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าหลังเรียน เป็นไปตามความเชื่อของ Vygotsky (1978 : online) ที่ว่าการเรียนการสอนที่มีบริบททางสังคมที่เป็นกลุ่ม การทำงานหรือหมู่คณะให้แต่ละคนมีส่วนร่วมจึงเอื้อให้ผู้เรียนได้เสริมสร้างทักษะทางสังคม

3) ครูควรเน้นการใช้ Case Study หรือกรณีศึกษา ครูอาจใช้สถานการณ์ที่เป็นความขัดแย้งในการจัดการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพันธ์ ศิริธาดากุลพัฒน์ (2551 : 29) ที่พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่มีสถานการณ์จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะทางสังคม และผู้เรียนเรียนรู้วิธีการทำงานกลุ่ม สอดคล้องกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) คือผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากคนอื่น ๆ หรือจากเพื่อน เป็นไปตามที่ทิตินา แคมมณี (2545 : 288 – 289) ที่กล่าวว่า ครูมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนได้ปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนภายใต้สมมติฐาน (Assumption) สถานการณ์ที่เป็นปัญหาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เป็นปัญหาซึ่งเป็นแรงจูงใจก่อให้เกิดกิจกรรมคิดไตร่ตรองเพื่อขจัดความขัดแย้ง

4) ครูควรออกแบบวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนที่เน้นการทำกิจกรรมด้วยเกม (Games) สอดคล้องกับเอกสิทธิ์ ชินินทรภูมิ (2559 : 59) พบว่า การสอนด้วยเกมทำให้นักเรียนสร้างความรู้ใหม่ นำประสบการณ์ใหม่เข้าสู่ประสบการณ์เดิม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล และแหล่งความรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกายโดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของสำเนียง จุลเสริม (2552 : 122) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้ดีกว่าการเรียนแบบปกติ และเทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมเป็นตัวกระตุ้นให้ทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้นได้รวดเร็ว

5) ครูควรใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) และเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาสอดคล้องกับพระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง และคณะ (2564 : 1635-1636) ที่ว่า นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันโดยได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจถึงความรับผิดชอบ การวางแผนทำงานอย่างเป็นระบบ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการปรับตัวในการทำงานเพื่อสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของทักษะทางสังคม

6) ครูควรใช้การจัดการเรียนรู้แบบภาคสนาม หรือการจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา ทำให้นักเรียนความตระหนักถึงสภาพบริบททางสังคม วัฒนธรรม สร้างการเรียนรู้ร่วมกับผู้คนในพื้นที่สอดคล้องกับยุสนีย์ โสมทัศน์ (2559 : 401) ที่พบว่า การศึกษาภาคสนามเป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ ซึ่งมีชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้

ผู้เรียนแสวงหาความรู้ตามความสนใจ วิธีการเรียนดังกล่าวเป็นวิธีการที่สามารถบูรณาการร่วมกันให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามความเหมาะสมของตนเอง มีผลต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

1) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม เน้นการฝึกปฏิบัติ ห้องเรียนต้องปรับเปลี่ยนได้ การจัดโต๊ะแบบกลุ่มเน้นการทำงานแบบกระบวนการกลุ่ม ส่งเสริมการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนพูดคุย สอดคล้องกับ Gardner (2006 : 116) ที่กล่าวว่า การวางแผนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อนเป็นการวางแผนการฝึกทักษะทางสังคมที่จะเรียนรู้ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ และสอดคล้องกับสิริจิตต์ เดชมรรชัย (2562 : 83-101) พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ นั้น เป็นประโยชน์ ทำให้ฝึกฝนการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และการสร้างชิ้นงานร่วมกัน อีกทั้งมีบรรยากาศในการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

2) การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจ ได้แก่ ครูต้องเปิดใจและเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูให้อิสระทางความคิดทางวิชาการแก่นักเรียน ให้นักเรียนตั้งคำถามได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับสุวัฒนา เอี่ยมมอพรรณ (2549 : 110-111) ที่กล่าวว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียนแต่ละคน ขณะเดียวกันครูต้องตอบคำถามหรือร่วมแสดงความคิดเห็นกับนักเรียนโดยไม่ทำร้ายจิตใจนักเรียนหากนักเรียนตอบคำถามผิด หรือนักเรียนตอบถูกครูก็ควรแสดงความชื่นชม และส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกว่าคำตอบของตนเองนั้นมีประโยชน์ อีกทั้งทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ได้ขึ้นเพียงแค่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา แต่ครอบครัว สังคมก็ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาของน้ำผึ้ง เลหาบุตร และศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย (2560 : 159 - 160) พบว่า ลักษณะครอบครัวและบรรยากาศภายในครอบครัวมีผลต่อการพัฒนาทางด้านสังคมของเด็ก สิ่งนี้นักเรียนได้ใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวจะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างมาก

3. การใช้สื่อการเรียนรู้ ต้องเป็นรูปธรรมที่นักเรียนเห็นได้ง่าย จับต้องได้ เคลื่อนย้ายง่าย สอดคล้องกับสถานการณ์บริบทความแวดล้อมทางสังคมหรือเนื้อหาที่เรียน รวมทั้งต้องมีสื่อการเรียนรู้ที่ใกล้ตัวให้นักเรียนเห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล อุดมคุณ (2552 : 119) พบว่า การใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนการสอนสังคมเป็นวิธีการที่ช่วยพัฒนาด้านกระบวนการคิด และสามารถนำมาแก้ปัญหาคำถามการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และช่วยให้บรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีความสนุกสนานมีบรรยากาศน่าเรียนรู้ และพบว่านวัตกรรมด้านสื่อการสอนจะเน้นกระตุ้นการเรียนรู้ที่มีสีสัน

4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรเน้นที่พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนเป็นหลัก ทั้งการแสดงออกทางกริยา ท่าทาง การใช้วาจา โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้นักเรียนประเมินซึ่งกันและกัน โดยครู

ทำหน้าที่ร่วมประเมินและติดตาม สอดคล้องกับเอมอร์ จังศิริพรปกรณ์ (2546 : 135) ที่กล่าวว่า การวัดและประเมินผลที่ดี ครูต้องเรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนตามสภาพจริง และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักเรียน ว่ามีจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกับที่ Oldfather et al. (1999 : 22) เสนอว่าการประเมินผลนั้นขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าและไม่ได้เป็นการประเมินจากเกณฑ์มาตรฐานเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ก่อนนำแนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรศึกษาค้นคว้าประกอบของทักษะทางสังคมให้ชัดเจน ทั้งความหมาย ตัวบ่งชี้ และลักษณะสำคัญขององค์ประกอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียนให้มากที่สุด
2. ครูอาจใช้แนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บางแนวทางไปใช้บูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนทั้งครูสังคมศึกษาและครูรายวิชาอื่น ๆ ที่มุ่งสร้างการพัฒนาทักษะทางสังคมในชั้นเรียน
3. ครูอาจใช้แนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกับกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียน เนื่องจากทักษะทางสังคมสามารถพัฒนาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาได้ ครูอาจนำไปต่อยอดพัฒนาในการใช้กับกิจกรรมอื่น ๆ เนื่องจากทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักเรียนเป็นหลัก การพัฒนาทักษะทางสังคมจึงสามารถพัฒนาได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมต่อไป
3. ควรมีการนำแนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปทดลองใช้ หรือทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของแนวทางดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลยา ก่อสุวรรณ. (2553). *ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา = Intellectual disabilities*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2558). อิทธิพลของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง การควบคุมความโกรธ พฤติกรรมการจัดการกับปัญหาและทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยรุ่นชายไทย. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 21 (2), 193-244.
- ทิตินา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล อุดมคุณ. (2552). การวิเคราะห์ห้วงอวกาศงานวิจัยด้านนวัตกรรมจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำผึ้ง เลหาบุตร และ ศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย. (2560). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมโดยจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบโครงการสำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 16 (1), 153-161.
- ปวิณญาพัฒน์ วรพันธ์ ชัยรัตน์ โตศิลา และอัญชลี สุขในสิทธิ์. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 22 (1). 90-101.
- ผการัตน์ ไยทอง. (2559). *การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อเสริมสร้างจิตหาลักษณะของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง, ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และไสว พักขาว. (2564). พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 9 (4), 1627-1640.
- ยุพิน ตุ่มโหมด. (2546). *การศึกษาเปรียบเทียบผลการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคม ระหว่างการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ยุสนีย์ โสมทัศน์. (2559). ความสามารถในการคิดรวบยอดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพในภูมิภาคประเทศแบบศาสตร์ด้วยวิธีการสอนแบบปฏิบัติการภาคสนาม. *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ครั้งที่ 53*.
- เรณู เบ้าวรรณ. (2558). วิจัยปฏิบัติการ : การพัฒนาทักษะทางสังคมและจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้องเรียนอัจฉริยะด้วยการเรียนแบบร่วมมือ. *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- วรรณิ เบญจวัฒนาผล. (2558). ความขัดแย้งของนักเรียนนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*. 7 (2), 38-45.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). *ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วันเพ็ญ พินทอง. (2557). การใช้กิจกรรมที่เน้นกลวิธีอภิปัญญาและกลวิธีทางสังคมเพื่อส่งเสริมในความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
- ศศินันท์ ศิริธาดากุลพัฒน์. (2551). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 19 (2), 15-32.
- สำเนียง จุลเสริม. (2552). *การใช้การทดลองแบบอนุกรมเวลาเพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริจิตต์ เดชมรรชัย. (2562). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสเชิงรุกโดยใช้กระบวนการกลุ่ม. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 19 (2), 83-101.
- สุดาพร ปัญญาพฤกษ์ และ เสริมศรี ไชยศรี. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม เพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูยุคใหม่. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*. 9 (2), 15-26.
- สุวัฒนา เอี่ยมมอพรรณ. (2549). *การศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อ้อมฤดี วีระกะลัส และ อีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2555). ต้นทุนชีวิต ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี และความเข้มแข็งในการมองโลกของเยาวชนชายที่ถูกคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติในสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 38 (2), 179-195.

- เอกสิทธิ์ ชนินทรภูมิ. (2559). การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสร้างความรู้ใหม่โดยใช้เกมการศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 14 (1), 54-59.
- เอมอร จังศิริพรปกรณ์. (2546). การประเมินผลการเรียนรู้. ใน สุวิมล ว่องวาณิช (บรรณาธิการ). *การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligences New Horizons*. New York: Basic Books.
- Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff. (2004). *Getting Along: Teaching Social Skills to Children and Youth*. London: Sparrow Media Group.
- Oldfather, P., Wesr, J., White, J., & Wilmarth, J. (1999). *Learning through Children's Eyes: Social Constructivism and the Desire to Learn*. Washington: American Psychological Association.
- Vygotsky, Lev Semyonovich. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press. *Online*. Retrieved October 14, 2018, from: http://generative.edb.utexas.edu/classes/kn_l2008sum2/eweekly/Vygotsky1978.pdf.
- WHO. (1999). *The world health report 1999 - making a difference*. France: Sadong.